

Stichter Berichter

Uitgave van de Stichtse Vrije School

Volop in beweging

Lichamelijke behendig-
heid maakt het denken
beweeglijk 3

Vrijeschoolonderwijs:
op zoek naar meer
balans 7

Bewegingsmogelijk-
heden op en rond
het schoolplein 10

Van de redactie

Onze leerlingen zijn volop in ontwikkeling. Op veel (maatschappelijke) ontwikkelingen hebben we als leraren maar weinig vat. Wat we wel kunnen bieden is een plek om alles even op pauze te zetten en je te laten informeren, je te verdiepen, te reflecteren, je door een vraag uit een te zetten met een onderwerp en aan je eigen ontwikkeling toe te komen.

Wij leraren zijn ook volop in ontwikkeling. Ook wij staan midden in de maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast is geen één schooljaar hetzelfde, ook al doen we veel wat we al langer zo doen. Als vrijeschoolleraars blijven we onszelf ook constant ontwikkelen, bijvoorbeeld in onze lessen of met elkaar als we studeren op de vrijeschoolpedagogiek.

Kortom, we zijn constant in beweging.

In deze Stichter Berichter vertellen we meer over die beweging, waar je die in onze school ziet. Het gaat over letterlijke beweging in (bewegings)lessen, waar zichtbaar wordt welke uitwerking deze beweging heeft op de leerling in zijn geheel. Maar ook over ontwikkelingen waar we ons in bevinden waarin we proberen weer een stap te zetten in het verbeteren van ons onderwijs. In de artikelen komt de leraar in beeld, in haar of zijn vak, maar ook de leerling zelf, waar het uiteindelijk altijd in eerste instantie om gaat.

We wensen jullie veel leesplezier.

Namens de (interim)redactie,

Annelies den Ouden en Anna-Birthe Hardewijn

Inhoudsopgave

Lichamelijke behendigheid maakt het denken beweeglijk	3
Dans is er om het fysieke lichaam te leren kennen, euritmie is er voor de ziel	4
Vrijeschoolonderwijs: op zoek naar meer balans	7
Ruimte voor meer openheid, vrijheid en erkenning	8
Meer bewegingsmogelijkheden op en rond het schoolplein	10
Lesgeven op de vrijeschool is constant in beweging zijn	10

Colofon

Redactie (interim): Anna-Birthe Hardewijn, Annelies den Ouden. **Ontwerp:** Grafisch Ontwerp PI&Q.

Druk: Libertas Pascal. **Reacties:** Socrateslaan 24, 3707 GL Zeist of post@svszeist.nl.

Lichamelijke behendigheid maakt het denken beweeglijk

Door: Rachel Bergé

Op de vrijeschool staat centraal dat in alle lessen zowel hoofd, hart als handen worden aangesproken. Met 'handen' wordt vaak 'bewegen' bedoeld, maar dat kan ook betekenen het tekenen van een onderdeel van een verhaal dat je net hebt gehoord. Op deze manier wordt ook je hart aangesproken, omdat je het verhaal je eigen maakt.

Letterlijk bewegen in de les is niet altijd voor de hand liggend, maar zeker wel mogelijk. Idealiter zouden de (vele) kunstvakken en zogenaamde 'leervakken' elkaar zo goed mogelijk moeten afwisselen in het rooster. Op een school met inmiddels vaak 5 parallelklassen is dat helaas niet altijd goed te doen.

Toch is het mogelijk om ook bij leervakken de leerlingen te laten bewegen in de les en daarmee bedoelen we: niet op hun stoel zitten.

Dynamiek

In de middenbouw (klas 7 en 8) is er de klassenleraar die de periode geeft. Er worden met name in klas 7 ook veel bewegingsspellen gedaan om de groepsvorming te stimuleren en om de leerlingen zich veilig te laten voelen. Daarnaast mag je van leerlingen uit hogere jaren misschien verwachten dat ze wat langer kunnen luisteren en stil kunnen zitten. In klas 7 en 8 geven we nog wat meer ademruimte tussen de onderdelen in de lessen.

Na een lang verhaal is een klap- en stampoefening vaak prettig om de leerlingen weer energie te geven voor de verwerking van het verhaal. Maar de leerlingen naar het bord laten lopen om antwoorden op te schrijven of een soort competitie spel waarin ze zo snel mogelijk sommen moeten oplossen met een groep, kan ook zorgen voor een andere dynamiek die nodig is tussen de overgangen in de lessen.

Anders omgaan met de leerstof

Bewegen kan wel iets toevoegen aan het anders omgaan met de leerstof. Zoals bij periode algebra in klas 7 dat de leerlingen op de getallenlijn sommen lopen met positieve en negatieve getallen. Voor sommige leerlingen is dat veel ingewikkelder dan dat ze deze sommen achter hun bankje mogen oplossen op papier. Maar het zorgt ervoor dat ze op een andere manier moeten nadenken.

Touwtjespringen en de kwadraten moeten roepen (uitrekenen) gaat veel lastiger dan wanneer je stilstaat, omdat je lijf ook nog met iets anders bezig is, maar uiteindelijk beklijft het wel beter.

Als je in de gymles een 'ingewikkelde' opwarmingsoefening moet doen waarbij verschillende lichaamsdelen op een andere manier moet bewegen, zul je merken dat als je teveel gaat na denken over hoe de oefening uitgevoerd moet worden, dat dat vaak moeilijker is dan wanneer je je lijf gewoon het ritme laat volgen.

Tijdens een cursus met de niet zo genderneutrale benaming 'Jongens bij de les' heb ik geleerd dat onderzocht is dat een competitie-element vaak motiverend werkt. Ze hebben niet door dat ze aan het leren zijn maar willen wel graag winnen. Doordat ze ook nog in beweging zijn, zou de leerstof goed aankomen. Ik heb meerdere voorbeelden van hoe ik dit in mijn lessen implementeer en zelfs tot in klas 12 worden ze fanatiek en enthousiast en leren ze inderdaad dingen die ze nog niet wisten, omdat ze het gaan uitzoeken omdat ze willen winnen.

Voorbeelden van beweging bij 'leervakken'

Het spel 'Ren je rot' kan bewerkt worden om de leerlingen een opdracht laten maken en een competitie-element erin stoppen. Ze moeten een som uitrekenen of een zin vertalen naar het Engels met het juiste gebruik van lidwoorden, bijvoorbeeld. Per vraag rennen ze naar de leerkracht, de leerkracht geeft ze een kleur. Deze kleur is de kleur van een A4 dat is opgehangen op het schoolplein. Ze moeten de kleur zoeken. Op de achterkant staat een letter. Deze letter noteren ze. Dan maken ze de volgende vraag en begint alles weer van voren af aan. Aan het eind hebben ze zo'n 10 tot 12 letters.

Hiervan moeten ze een woord maken. Als ze denken het juiste woord te hebben gevonden, rennen ze naar de leerkracht en geven hun antwoord. Als het goed is én ze zijn de eersten, hebben ze gewonnen.

Een ander voorbeeld is een tussentijdse oefening om de leerlingen weer even alert te krijgen. Je schrijft het alfabet op en onder elke letter schrijf je een L (van links) een R (van rechts) of een B (van beide). Ze zeggen het alfabet op, bij voorkeur in een andere taal! Terwijl ze de letter zeggen, stampen ze met hun rechter- of linkervoet of springen als er 'beide' staat. Hierbij kun je het tempo opvoeren als de leerlingen het goed doorkrijgen.

Het oefenen van idioom in de vreemde taal kan door middel van Pictionary of het uitbeelden van woorden. Het is leuk om ze in 1 minuut zoveel mogelijk woorden te laten tekenen of uitbeelden en dan te kijken of een klasgenoot het lukt er meer te tekenen of uit te beelden. Er wordt uiteraard geraden in de vreemde taal die wordt gegeven.

Bij het oefenen van de onregelmatige werkwoorden, kun je een schema met 'gaten' maken op het bord. Ze mogen een voor een naar voren komen en maar één woord per beurt invullen. Het kan per 'rij' in de klas worden gedaan. Welke rij het eerste het schema vol heeft, heeft gewonnen. Bewegen en leren. Het is leuk, maar de ervaring heeft geleerd: het werkt ook echt. Lichamelijke behendigheid maakt het denken écht beweeglijk. ■

Dans is er om het fysieke lichaam te leren kennen, euritmie is er voor de ziel

Dans & bewegen in klas 7 als opmaat voor de euritmie

Door: Juliet Zoeten

Sinds dit schooljaar hebben we een nieuwe collega op school die ook oud-leerling is. Juliet Zoeten geeft in klas 7 'Dans & Beweging'. Het is zeker geen gym, niet gewoon dans, maar ook nog geen euritmie. In dit artikel stelt zij zichzelf voor en legt zij uit wat het verschil is tussen dans en euritmie.

Op de vrijeschool worden euritmielessen aangeboden als onderdeel van het curriculum, het leerplan. Euritmie is aan het begin van de 20e eeuw door Rudolf Steiner ontwikkeld in Duitsland. Het is een bewegingskunst waarin onder andere woorden, klanken en melodieën in gebaren worden uitgedrukt. Leerlingen die van de onderbouw van een vrijeschool op de Stichtse Vrije School komen hebben hier vaak al ervaring mee, maar kinderen uit het regulier onderwijs niet. Euritmie wordt namelijk alleen op vrijescholen gegeven.

Dansopleiding

Zelf heb ik ook op de Stichtse Vrije School gezeten en altijd euritmie gehad, van de kleuterklas tot aan mijn examen in de 12e klas. Ik vond euritmie altijd een leuk vak, ik danste in mijn vrije tijd ook twee tot drie keer per week en bij euritmie mocht ik heerlijk bewegen op school. Toen ik euritmie als examenvak had gekozen (je kunt op de SVS examens Dans doen wat gegeven wordt door de euritmiedocent) kon ik ook mijn eigen ideeën uitwerken en zelf experimenteren en creëren. In mijn kinderjaren en puberjaren hechtte ik geen andere waarde aan euritmie dan dat ik het fijn en leuk vond en mijzelf erin kwijt kon, ook al liet ik dit niet te graag merken, want het was en is absoluut niet cool om euritmie leuk te vinden. Ik was mij niet bewust van de waarde van euritmie voor mijn ziel, ontwikkeling en lichaam. De waarde van euritmie is pas jaren later tot mij doorgedrongen toen ik al een aantal jaren de antroposofie en de vrijeschool had losgelaten.

Ik heb bewust na mijn examen in de 12e klas gekozen om niet verder te gaan met euritmie; het was tijd om afstand te nemen. Ik ben wel verder gegaan met dans. Na twee jaar een opleiding tot uitvoerend danser te volgen kwam ik er door het geven van een workshop achter dat dit hetgene was wat ik echt wilde: lesgeven. Daarom ben ik naar de dansacademie gegaan om voor docent dans te studeren. Hier heb ik het heel erg naar mijn zin gehad en veel geleerd, maar gedurende de opleiding miste ik steeds iets. Dit was echter nog niet duidelijk voor mij wat ik dan precies miste, het drong ook pas na het afronden van mijn opleiding echt tot mij door. Ik had

veel geleerd over lesgeven en pedagogie, waarom je fysiek met bepaalde bewegingen werkt in een bepaalde leeftijdsfase, maar veel heb ik toch gemist.

Ik had het gemist om mijn ziel te kunnen openen.

Euritmieopleiding

Nu ben ik eerstejaars student aan de deeltijd opleiding tot Docent Euritmie in Leiden. Ik mag hier mijn ziel openen en mijzelf zijn. En niet alleen dat, ik leer over waarom ik iets in mijn euritmieles doe met kinderen en jongvolwassenen in een bepaalde periode van het jaar en wat voor effect dit heeft op hen. En waarom het belangrijk is voor de ontwikkeling en de ziel van het kind met betrekking tot de leeftijdsfase waarin het kind zit.

De lessen in de 7e klas

Momenteel geef ik de 7e klassen les in het vak Dans & Beweging. Dit is een combinatie van dans, beweging (denk aan improvisatie, samenwerken) en euritmie. In mijn lessen wordt vrij bewegen en gestructureerd bewegen afgewisseld.

Ik ben vrij om mijn lessen in te delen hoe ik dat wil. Dit geeft mij de mogelijkheid om toe te passen wat ik al weet en ken vanuit het danswerkveld, en om steeds meer toe te passen wat ik op de euritmieopleiding leer. Ik ben een weg aan het vinden in de combinatie tussen het fysieke van de dans en improvisatie, en de zielsbeleving en bewegingskunst van de euritmie. Er is een leerlijn in ontwikkeling waarin er vanuit het fysieke lichaam steeds meer naar de ziel toegewerkt zal worden gedurende de lessen.

Bij de zevende klasser is er een hele nieuwe wereld ontstaan. Van de basisschool naar de middelbare school. Fysiek verandert het lichaam, bij de één wat eerder dan bij de ander, maar het lichaam groeit.

Dat is de reden waarom ik met fysiek werk ben begonnen in mijn lessen. De leerlingen zijn bezig met hun hele lichaam ontdekken in de bewegingsvorm. Hoe beweegt mijn hand? Hoe beweegt mijn rug? En wat voor bewegingen kan ik er eigenlijk allemaal nog meer mee maken? In de lessen zijn de leerlingen aan het onderzoeken wat hun fysieke lichaam allemaal kan en wat hun bewegingstaal is. Het eigen fysieke instrument wordt onderzocht en ontdekt. De eerste periode hebben wij hier veel aan gewerkt.

De tweede periode maken wij al een verdieping. De leerlingen leren nu om dat lichaam dat zij hebben te bewegen en gebruiken zonder nog de hele onderzoeksfase opnieuw te beleven en te doorlopen. In de lessen worden improvisatieopdrachten en gestructureerde opdrachten afgewisseld. De leerling moet soms zelf met ideeën komen en creatief aan de slag, en daarna geef ik weer een gekaderde opdracht waarin er minder vrijheid is.

Ook zie ik een waarde voor de samenwerking en het vertrouwen in de klas. De eerste keren dat ze moesten improviseren was het een beetje spannend en ongemakkelijk, ze zaten pas een week bij elkaar in de klas. Maar het vertrouwen was er al snel door in tweetallen samen te werken, bijvoorbeeld met opdrachten waarbij de één de ogen dicht doet en de ander hem of haar door de zaal leidt. Door dit steeds met iemand anders te doen werd het vertrouwen groter naar elkaar. En dit is ook bewust doorgedrongen want de leerlingen riepen tijdens deze oefening: "Wow je moet elkaar hier echt wel voor vertrouwen zeg!".

Dans verweven met euritmie

Zoals eerder genoemd heeft niet iedereen die binnenkomt op de Stichtse Vrije School euritmie gehad. Sommige leerlingen hebben ook maar weinig euritmie gehad en niet alle jaren van de onderbouw, terwijl anderen wel zes jaar lang euritmie hebben gehad. Er is een groot verschil binnen een klas in wat kinderen al wel en niet weten over euritmie en welke oefeningen binnen de euritmie zij al hebben gedaan.

Door de combinatie binnen mijn lessen is het voor alle kinderen toegankelijk om in te stappen. Het vrij bewegen is heel belangrijk voor kinderen. Hierin leren zij dus het fysieke lichaam kennen zoals eerder benoemd, maar kunnen zij ook hun eigen gevoel kwijt en het onderzoek aangaan met hun eigen lichaam en hun omgeving.

Muziek is ook erg belangrijk en speelt een grote rol binnen zowel de dans als de euritmie. In een euritmieles is een pianist aanwezig, in mijn lessen is deze er (nog) niet. Daarom werk ik met verschillende soorten muziek. De leerlingen leren hierdoor veel muziek kennen die eerder voor hen misschien onbekend was. Het afwisselen van deze muziek doet de kinderen ook goed, af en toe hebben zij het nodig om op een muziekstuk met beat te bewegen en daarna de rust weer te pakken in hun bewegingen met een pianostuk.

Muziek werkt om de ziel vrij te krijgen. En die vrije ziel hebben de kinderen in latere jaren nodig om verder te kunnen gaan met euritmie.

Dans is er om het fysieke lichaam te leren kennen, euritmie is er voor de ziel. ■

Vrijeschoolonderwijs: op zoek naar meer balans

Door: Annelies den Ouden

Een elfde klas leerling vroeg mij: “hoe lang werk jij op deze school?” Het antwoord daarop is een getal dat groter is dan haar leeftijd: héél erg lang dus. En toen vroeg ze: “wat is er veranderd in die tijd?” Dat vond ik een hele leuke en ook verrassende vraag. Het overviel me een beetje dus mijn antwoord was niet heel diepgaand, maar ze zette me wel aan het denken. Wat is er nou zo veranderd in de afgelopen twintig jaar? Veel, heel veel. Want hoewel het onderwijsstelsel in Nederland overwegend conservatief is en wij als vrijescholen ook nog eens als behoudend te boek staan, is er wel degelijk een voortdurende evolutie gaande waardoor we aangesloten zijn op de ontwikkelingen in de samenleving. Gelukkig maar.

De grootste verandering die zich in de tijd dat ik werkzaam ben in het voorgezet vrijeschoolonderwijs heeft voorgedaan is de plek die het examen heeft gekregen in ons onderwijs. Die invloed is enorm geweest en heeft zowel goede als minder goede dingen met zich meegebracht.

Hoe het was

Toen ik begon op de vrijeschool, gingen leerlingen na 12 jaar vrijeschoolonderwijs nog naar het VAVO (volwassenen onderwijs) om in 1 jaar een diploma te halen. Eindexamen speelde tot zo'n 20 jaar geleden, geen rol in de 6 jaar voortgezet onderwijs die we boden. We hebben door de invoering van de examens binnen onze eigen school veel meer structuur gekregen. En dat is fijn. Er zijn duidelijke afspraken en doelen, waar leerlingen veel houvast aan hebben. Wat we echter nog steeds merken is dat het curriculum heel vol is. Want we hebben weliswaar met de invoering van het examen in klas 12, met pijn in het hart, afscheid genomen van een aantal typische vrijeschoolperiodes en de kunstvakken zijn in uren enorm teruggegaan, maar nog steeds bieden wij zo veel meer dan regulier onderwijs en vragen wij van onze leerlingen heel veel. Want al dat moois dat het vrijeschoolcurriculum biedt, daar kunnen we maar moeilijk afscheid van nemen.

Rijk, maar veel

We staan nu op een punt, al dan niet verhevigd door een generatie leerlingen die onder lockdowns en coronamaatregelen hebben geleden, dat we moeten constateren dat er opnieuw gesneden moet worden in het curriculum. In de hogere jaren is de breedte van ons onderwijs, die heel rijk is en een zeer brede algemene ontwikkeling van onze leerlingen tot gevolg heeft, voor de huidige leerling te veel.

We zien onder leerlingen ook een toename van gerichtheid op het examen. Dat vinden we jammer; vanuit de vrijeschoolgedachte vinden we de duurzame ontwikkeling op de verschillende vakgebieden belangrijker dan een momentopname, wat het Centraal Examen uiteindelijk toch is, maar het is ook een gegeven van de tijd waarin we leven.

Leerlingen ervaren in de hogere leerjaren druk om te voldoen aan én het vrijeschoolse extra én de exameneisen. Dit dwingt ons om te kijken naar de kern van onze pedagogie. We moeten opnieuw kijken naar wat *onvervreemdbaar* vrijeschools is en waar we toch ook meer ademruimte kunnen bieden.

Onvervreemdbaar

Onvervreemdbaar, oftewel de 'nonnegotiables' om het populair te zeggen, dat zijn die zaken die ons echt tot vrijeschool maken, die onlosmakelijk verbonden zijn met onze vorm van onderwijs.

Het gaat dan in eerste instantie om hoe we kijken naar de mens en dan, specifiek in het onderwijs, de opgroeiende, jonge mens of het kind. We gaan daarbij uit van de antroposofie (wat 'menskunde' betekent) en zien een aantal levensfasen waar ieder mens doorheen gaat, het hele leven lang. Ons onderwijs onderscheidt dan ook fasen waarin de leerling andere mogelijkheden en interesses heeft dan in de fase daarvoor en die daarna. Daardoor is de volgorde en het *moment* waarop we specifieke onderdelen van de leerstof aanbieden heel bewust gekozen en ook vaak anders dan op reguliere scholen, en daarom is het blijven zitten nog steeds een zeldzaamheid op onze school.

De hele mens ontwikkelen

Ook vinden we dat het voornamelijk aanspreken van de denkvermogens van een leerling een veel te eenzijdige visie op ontwikkeling. We onderscheiden in de antroposofie meer 'wezensdelen' die allemaal even belangrijk zijn. *Denken* is daar een van, maar ook voelen (dus de emotionele en meer geestelijke ontwikkeling) en het *willen* (doorzettingsvermogen en omgaan met weerstand) zijn gebieden die zeker evenveel aandacht verdienen in het onderwijs voor een evenwichtige, totale ontwikkeling. Juist daarom bieden we nog steeds meer en andere vakken dan strikt noodzakelijk om een diploma te halen.

Periodeonderwijs en de kunstvakken (drama, muziek, eurytmie en handvaardigheid & tekenen) zijn onlosmakelijk verbonden met het ontwikkelen van die verschillende wezensdelen. In deze vakken wordt het denken anders aangesproken en ligt de nadruk vaak op het voelen en willen. Maar ook in andere, meer theoretische vakken, worden de leerlingen niet alleen aangesproken op hun cognitie.

Meer balans

In het schoolplan voor de komende vijf jaar neemt balans een grote plek in. De komende maanden gaan we met een werkgroep aan de slag om meer balans te brengen in de school. Er wordt heel hard gewerkt op de SVS, door de leerlingen, maar ook door de medewerkers die zich met ziel en zaligheid inzetten voor onze school en onze leerlingen. Doel van de werkgroep is om het vrijeschoolcurriculum opnieuw onder de loep te nemen en te actualiseren. Meegaan met de tijd, met wat de samenleving waarin onze leerlingen zich bewegen, van ons vraagt. Dit met inachtneming van onze kernpedagogie, dat is de missie. We gaan zorgen dat we meer balans krijgen in de workload van de leerlingen én die van de medewerkers. Ook hebben we een opdracht om financieel meer balans te vinden, want al dat extra's dat we bieden voor een brede ontwikkeling van de leerling wordt niet volledig bekostigd door de overheid, maar door u als ouders via de vrijwillige ouderbijdrage.

Een school in beweging, op zoek naar meer balans, dat willen we zijn! ■

Ruimte voor meer openheid, vrijheid en erkenning

Door: Sietske Galema

Drie jaar geleden in december 2020 vierden wij onze eerste paarse vrijdag hier op school. Een memorabel moment: er startte een nieuwe traditie en er ontstond een verbond onder onze leerlingen.

Over dat verbond straks meer. Eerst neem ik je mee naar de tweede vrijdag van december 2022: die dag kleurde onze school paars, en roze, en regenboog. Er stonden pride-vlaggetjes op de docentebureau's, de aula en voorgevel van de school werden opgetuigd met onze collectie levensgrote pride- en regenboogvlaggen. In de corona tijd waren er zelfs regenboogmondkapjes. Dat hoefde nu gelukkig niet meer. We droegen op deze dag met een flink aantal leerlingen en medewerkers deze kleuren, om te laten zien dat onze school een plek is voor iedereen. Om het signaal uit te dragen dat we willen dat onze school een plek is waar iedereen zich thuis voelt. Iedereen op het spectrum van gender en seksuele voorkeur/anatomie/geaardheid: transgender, non-binair, asexueel, intersekse, homoseksueel,

biseksueel, lesbisch ect. Het jaarlijks vieren van paarse vrijdag vormt een beweging om elkaar te tonen dat we elkaar willen zien, respecteren en waarderen. Om ons los te wrikken van beklemmende genderrollen en om erkenning en ruimte te geven aan het ongemak van je eigenheid op het vlak van gender en seksualiteit onderzoeken, ontdekken en trouw zijn.

Samen aan het werk

We gaan er soms ongemerkt van uit dat we al heel ver zijn. Dat de emancipatie al bijna helemaal rond is, dat iedereen zich volledig op zijn gemak voelt in Nederland, op onze school. Dat al onze leerlingen en collega's zonder hobbels en bobbelen zichzelf kunnen zijn, omdat in het mensbeeld waarmee wij werken openheid, respect en gelijkwaardigheid ingebakken zijn. Ik ervaar ook echt dat onze school door die ingrediënten een heel fijne werkplek is. Er zijn inderdaad plekken op de wereld en ook in ons land, waar het slechter toeve is. En toch, en toch, we kennen allemaal de klassieker "relatie is een werkwoord". Dat geldt ook voor de relatie die we met elkaar aangaan in de gemeenschap hier op school. Paarse vrijdag is een extra reminder aan onszelf en aan elkaar om samen aan het werk te gaan en te blijven.

Paarse vrijdag is aanleiding geweest voor collega's om in de medewerkerskamer verhalen te delen over wat zij bij ons op school en op andere scholen en (werk-)plekken hebben ervaren in zichzelf en aan reacties vanuit hun omgeving op een seksuele geaardheid die afwijkt van de meerderheid. Dat zijn soms heel mooie en warme verhalen, soms ook pijnlijke voorvallen, allen het delen waard.

Ook leerlingen grepen paarse vrijdag de afgelopen jaren aan om met elkaar en met docenten en medewerkers te delen wat er in hen leeft op dit vlak, wat ze lastig vinden, waar ze behoefte aan hebben en waar ze hun hart over willen luchten. Er worden zeker hobbels en bobbelen ervaren, het is absoluut de moeite waard om ons daarvan bewust van te zijn in het contact met elkaar en onszelf.

Gender- en Sexuality Alliance

Het verbond van leerlingen dat zich tijdens die eerste paarse vrijdag, in 2020 vormde, is onze eigen GSA. Dat staat voor Gender- en Sexuality Alliance. De leerlingen omschrijven het zelf als volgt: Wij zijn een groep leerlingen die iedere week samenkomt, voor de gezelligheid, maar ook omdat we allemaal op onze eigen manier bezig zijn met het thema seksualiteit en gender. De GSA vindt het belangrijk dat er een plek is voor leerlingen waar ze naartoe kunnen om vragen te stellen over deze onderwerpen. In de bijeenkomsten wordt er over verschillende onderwerpen die te maken hebben met seksualiteit en gender gepraat door leerlingen uit verschillende klassen en jaarlagen. Daarnaast willen de leerlingen van de GSA zich graag inzetten voor betere lhbtq+ representatie binnen de school. Iedereen is welkom om een keer langs te komen, ook vrijblijvend om eens te kijken hoe het is.

Ze komen wekelijks samen op maandag in de tweede pauze in lokaal 14. Daarnaast willen zij ook een paar keer per jaar GSA-middagen en wellicht andere activiteiten gaan plannen. De GSA is er voor en door leerlingen. Dus wie een goed idee heeft, voor een filmavond, een petitie, een ludieke actie of... gewoon gezelligheid, is welkom in deze groep. ■

Meer bewegingsmogelijkheden op en rond het schoolplein

Door: Paul Ebert

Sinds een aantal weken is er op het sportveld achter de school een multifunctioneel sportveld gereali-seerd. Paul Ebert, leraar lichamelijke opvoeding op de SVS, verteld waarom we hier heel blij mee zijn.

De bekende 'Cruiff Courts' [openbare voetbalveldjes, red] hebben aangetoond dat een omgeving die uitnodigt om te gaan sporten en bewegen, heel effectief werkt op jongeren. Het leidt ertoe dat kinderen weer veel meer met elkaar in contact komen, waardoor ook nieuwe vriendschappen ontstaan. Samen sporten werkt niet alleen voor de gezondheid, maar is ook in sociaal opzicht, heel goed.

Sinds een paar maanden ligt er ook bij ons een vergelijkbaar, prachtig, multifunctioneel sportveld achter het schoolgebouw. Vanuit de overheid kwam er budget in het kader van het NPO, het nationaal programma onderwijs, waarmee de overheid de scholen wil helpen om leerlingen wat extra's te bieden na een zware coronatijd. Wij konden dit als school vrij voor onze leerlingen inzetten. Eén van deze keuzes die wij gemaakt hebben heeft er toe geleid dat er nu dus in alle pauzes, tussenuren en tijdens de gymlessen heerlijk gespeeld en gebald kan worden door alle leerlingen. Voetbal, basketbal, handbal en hockey zijn sporten die goed op dit veld gespeeld kunnen worden. Een lang gekoesterde wens om onze leerlingen meer bewegingsmogelijkheden op en rond het schoolplein aan te bieden is hiermee in vervulling gegaan.

Buitenspelen

Twee decennia terug was het echt nog vanzelfsprekend dat kinderen veel buiten speelden en sportten met elkaar. Maar de buitenspeelmogelijkheden werden gaandeweg steeds minder en het gebruik van mobiele telefoons en wat daarmee allemaal mogelijk werd, nam met rasse schreden toe. Het zijn, mede hierdoor, echt andere tijden geworden met andere mogelijkheden waarin de kinderen nu opgroeien. Het biedt vele mooie nieuwe kansen voor jongeren, maar de keerzijde is er ook. Het hebben van minder echte (= fysieke) sociale contacten, bewegingsarmoede, gameverslavingen en uren tijd besteden aan sociale mediaplatforms, liggen ook op de loer.

Het voelt goed om in deze tijden, waarin er veel verschuivingen en veranderingen zichtbaar zijn, onze leerlingen op allerlei manieren te coachen en te begeleiden, zodat wanneer zij onze school uiteindelijk verlaten, met alles wat hen is aangereikt en geleerd, met eigen innerlijk moreel kompas hun eigen koers in het leven kunnen varen. Zo'n multifunctioneel sportveldje is één van die zaken die zullen bijdragen aan een gezonde levensstijl en aan hun sociale ontwikkeling. ■

Het werken met en vanuit een curriculum

Lesgeven op de vrijeschool is constant in beweging zijn

Door: Anna-Birthe Hardewijn

Aan de vooravond van het nieuwe schooljaar sprak Martin Rawson tijdens de opmaat over het (nieuwe) vrijeschool-onderwijs. Rawson is de auteur van het boek 'The tasks and content of the Steiner-Waldorf curriculum'. Hij nam ons mee in zijn visie op de ontwikkeling van de Waldorfbeweging. In zijn verhaal wees hij direct op welk effect de pandemie op het vrijeschoolonderwijs had: we moesten op een andere manier vorm geven aan ons onderwijs. Het vroeg zijns inziens om een herziening of om zijn minst heroverweging van ons onderwijs. Rawson: "We hebben de viering van 100 Waldorf achter de rug en nu is het tijd om vooruit te kijken: we moeten kijken met een post-Steineriaanse blik". Rawson vertelt verder. We leven in een wereld met veel verschillende ideeën, overtuigingen, interesses. We moeten daar rekening mee houden in het onderwijs. En dat is meteen een uitdaging, want onderwijs is conservatief: het kost tijd om het goed te doen, en als je net denkt dat je het in de vingers hebt, de goede weg bewandelt, dan komt de opdracht om te vernieuwen of je aan te passen. Of er wordt

een set aan eisen op je onderwijs gelegd, die vanuit een heel ander perspectief worden uitgezet. Het onderwijs is al lange tijd onder invloed van het economische denken. Rawson schetst de ontwikkelingen in Engeland van een paar jaren terug toen meerdere Waldorfscholen gedwongen moesten sluiten, omdat ze niet aan de eisen van de overheid voldeden. Dat maakte dat daar opnieuw naar het Waldorfonderwijs gekeken moest worden. En dan vooral geconcentreerd op hoe je overbrengt op een ander wat de inhoud van dit onderwijs is. Doen we iets omdat de vorm bij het vrijeschoolonderwijs hoort (zoals periodeonderwijs) of omdat iets blijkbaar een gewoonte is (een uit hout gekerfd naambord voor de school)? Waarom doe je wat je doet en kun je de taal ervoor vinden om het uit te leggen aan iemand die het vrijeschoolonderwijs niet kent? Het vrijeschoolonderwijs vraagt dat je telkens terug gaat naar de vraag wat de kern van het onderwijs is en op welke manier je vanuit daar je curriculum (leerplan) kunt opbouwen. Dit vraagt ook om een kritische houding. Hoe geef je leeftijdsfasegericht onderwijs als je weet dat geen een kind zich op dezelfde manier en op hetzelfde moment ontwikkelt? Welke verhalen kies je bijvoorbeeld voor de themaperiodes en waar is de keuze op gebaseerd?

Onderwijs in beweging

Het mooie van het onderwijs is dat je als leerkracht deze vragen in de schoot geworpen krijgt, als je met pubers werkt. Dit vraagt wel dat je daadwerkelijk naar ze luistert, ze “leest”. In hun reactie op je les kun je constant de vraag lezen: waarom doe je wat je doet? Sta je er zelf achter? Wat is je motief? Dit kun je lezen in de leerling die je bedenkelijk aankijkt wanneer je een verhaal vertelt, de leerling die moeite heeft met een opdracht, de leerling die geprikkeld moet worden, de leerling die moeilijk bij zijn eigen motivatie komt met bijbehorend gedrag, de leerlingen die een kritische vraag stelt over jouw uitleg of standpunt. Dit maakt dat je elke dag opnieuw weer naar je lesplan en lesstof kijkt. Bij (thema) periodeonderwijs komt dit mijns inziens het meest tot uiting. Geen één elfde klas reageert hetzelfde op de Parzivalperiode en geen één twaalfde klas hoort het verhaal van Faust met dezelfde vragen aan. Daarnaast is elk begin van een periode anders. Ik stel mezelf elke keer de vraag: begin ik meteen met het verhaal, wil ik ze eerst ergens over na laten denken of heb ik meteen al een opdracht voor ze? Dit kan zelfs afhankelijk zijn van thema's die in de maatschappij leven. En dit kan in elke periode gebeuren, omdat elke periode eigenlijk een themaperiode is, maar dan vanuit een bepaald vakgebied. Daarnaast neem je als leerkracht je eerdere ervaringen mee in een nieuwe periode of les. Maakte je ooit een goede keuze, dan zul je die sneller weer inzetten. Of je ziet dat een klas moeite heeft met een bepaald aspect en ga je op zoek naar werkvormen of opdrachten waaraan ze zich kunnen ontwikkelen. En dat is lang niet altijd geslaagd, maar ook dat is een ontwikkeling, om te kunnen beantwoorden aan een behoefte op vormende wijze.

Leraar in beweging

Elke dag in het onderwijs is een wisselwerking tussen klas en leerkracht. Je neemt het mee de nacht in en staat de volgende ochtend weer op met nieuwe ideeën. Vroeger, toen ik van Utrecht naar Zeist fietste, was de fietstocht vaak hét moment om een les “voor te bereiden”. Niet inhoudelijk, die voorbereiding was al gedaan, maar wel de vraag: hoe vlieg ik het aan bij deze klas? Het is een creatief proces dat in beweging is, waarbij de hoofdvraag is: wat wil ik de leerlingen laten ervaren, ontwikkelen, beleven, leren?

Wat beweging, in dit geval fietsen, daarin betekent, werd mij duidelijk toen ik verhuisde naar Soesterberg. De fietsafstand naar de Socrateslaan was aanzienlijk korter en soms zelfs té kort. Dan was ik op de fiets zó in gedachten, dat ik de Socrateslaan voorbij fietste en pas een paar straten verderop ontdekte dat ik moest omkeren. Mijn denken had blijkbaar een langere fysieke weg nodig.

Vrijeschoolonderwijs is een constante ontwikkeling met de vraag hoe je de stof aan de leerlingen aanbiedt. Dat begint met het uitvoeren van de lijn die door een vakgroep is opgezet. Daarin voltrekt je eigen ontdekkingstocht als leraar. Wat kan de leerling eraan beleven? Met welke vragen kun je een leerling aan het denken zetten? Waar vind ik raakvlakken die de leerling kunnen activeren? Op welke manier kan ik de leerling laten reflecteren op zijn eigen handelen, leven? In dit perspectief is bijvoorbeeld het verhaal dat gekozen is voor themaperiodes, zoals Parzival in de 11de klas en Faust in de 12de klas, een middel en niet een doel. Het is de aanleiding tot een gesprek, een startpunt om je uiteen te zetten met een vraag, een spiegel die je inzicht geeft in menselijk handelen. Als leraar is het ook het vertrouwen op de werking van een verhaal en de beelden die je daarbij meegeeft. Het is zijn die momenten, als een 11de klas middenin een avontuur van Parzival of Gawan helemaal stilvalt en met volle aandacht luistert, omdat er iets “echts” klinkt uit het verhaal wat niet met het hoofd gedacht wordt, maar met het hart gevoeld. Zo'n moment, dat je ook kunt ervaren in een toneelstuk van een klas, waarin een leerling precies de juiste snaar raakt en het publiek ademloos toehoort.

Niet het, maar een

Rawsons antwoord op de vraag wat de kern van ons onderwijs is, is dat het Waldorfonderwijs een weg is die je kunt bewandelen om de leerling een ontwikkeling mee te geven waarvan we als vrijeschool denken dat het goed voor je is. Het is een sociaal en cultureel pad waarin de leerling zijn eigen ik kan zijn. En deze individualiteit gaat in samenwerking met anderen, in de interactie met anderen en respect voor de ander. Het vrijeschoolonderwijs neemt spiritualiteit serieus. We nemen voor waar dat je in de nacht verwerkt (in de geestelijke wereld) wat je die dag hebt geleerd en door er de volgende dag op terug te komen en uit te wisselen, er zelf woorden aan kunt geven. Er is tijd om lesstof te ervaren. “Het is niet *het* curriculum, het is *een* curriculum.” ■

Port Betaald